

Spis treści

Słowo wstępne	17
Od redakcji	19
Przedmowa	35
Wykaz skrótów	39

TOM I

Kamil Zeidler, Małgorzata Węgrzak

Rozdział 1. Zagadnienie ogólne.	45
1.1. Prawo ochrony dziedzictwa kultury w ujęciu systemowym ...	45
1.2. Zasady prawa ochrony dziedzictwa kultury.	49
1.3. Podstawowe pojęcia prawa ochrony dziedzictwa kultury w prawie międzynarodowym i polskim	56
1.3.1. Uwagi wprowadzające	56
1.3.2. Podstawowe pojęcia w prawie międzynarodowym	57
1.3.3. Podstawowe pojęcia w prawie polskim	61

Katarzyna Góralczyk

Rozdział 2. Zagrożenia dla dziedzictwa kultury	67
2.1. Zagrożenia powstałe w efekcie działań natury	69
2.2. Zagrożenia powstałe w efekcie działania człowieka.	80
2.2.1. Działania nieświadome człowieka	80
2.2.2. Działania świadome człowieka.	82
2.3. Działania w czasie konfliktu zbrojnego	99

Dariusz R. Bugajski

Rozdział 3. Podwodne dziedzictwo kultury.	105
3.1. Skala zjawiska	105
3.2. Prawo międzynarodowe i prawo morza.	107
3.3. Międzynarodowa ochrona podwodnego dziedzictwa kulturowego.	113
3.4. Ochrona podwodnego dziedzictwa kulturowego przez Polskę	122
3.5. Ochrona podwodnego dziedzictwa kulturowego związanego z Polską poza polskimi obszarami morskimi	125

Rozdział 4. Dziedzictwo kulturowe narodów133

Janusz Smaza

- 4.1. Polskie dziedzictwo kultury poza granicami kraju..... 133
 - 4.1.1. Polskie dziedzictwo kultury za granicą. Przyczyny.... 133
 - 4.1.2. Restytucja dzieł sztuki. Co dalej? 139
 - 4.1.3. Dobra kultury Rzeczypospolitej Polskiej za granicą –
współcześnie 140
 - 4.1.4. Kolekcje, zbiory i inne dobra polskiej kultury
na świecie. Przykłady 141
 - 4.1.5. Aneks – podstawowa terminologia 143

Radosław Tyślewicz

- 4.2. Dziedzictwo kultury krajów trzecich na terytorium
Rzeczypospolitej Polskiej 148
 - 4.2.1. Unia Europejska i Strefa Schengen – ochrona dóbr
kultury w czasie pokoju 149
 - 4.2.2. Warianty ochrony dziedzictwa kulturowego państw
trzecich w Polsce 155

Marcin Sabaciński

Rozdział 5. Nielegalny obrót obiektami dziedzictwa kultury..... 167

- 5.1. Uwagi terminologiczne i ramy prawne 167
- 5.2. Zapobieganie i zwalczanie kradzieży dóbr kultury 169
- 5.3. Nielegalne pozyskiwanie i handel dobrami kultury..... 174

Kamil Zeidler, Małgorzata Węgrzak, Aleksandra Guss

Rozdział 6. Karnoprawna ochrona dziedzictwa kultury 181

- 6.1. Przepisy przeciwko dziedzictwu kultury w prawie
krajowym..... 182
 - 6.1.1. Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny 182
 - 6.1.2. Ustawa z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece
nad zabytkami..... 188
 - 6.1.3. Inne ustawy 195
- 6.2. Zwalczanie przestępczości przeciwko dziedzictwu kultury .. 198

Piotr Dobosz, Witold Górny, Anna Mazur

**Rozdział 7. Struktura organizacyjna administracji publicznej i specyfika
władzy administracyjnych w obszarze ochrony zabytków..... 199**

- 7.1. Administracyjnoprawny wymiar prawa ochrony dziedzictwa
kulturowego..... 199

7.2. Struktura organizacyjna administracji publicznej w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego.	202
7.2.1. Administracja publiczna – uwagi wprowadzające	202
7.2.2. Administracja konserwatorska w obszarze centralnej administracji rządowej	204
7.2.3. Administracja konserwatorska w obszarze terenowej administracji rządowej	210
7.2.4. Zadania jednostek samorządu terytorialnego w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego	215
7.3. Więzi wewnątrzadministracyjne w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego	219
7.3.1. Więzi organizacyjne w strukturze administracji publicznej – zagadnienia wprowadzające	219
7.3.2. Centralizacja i decentralizacja administracji publicznej	221
7.3.3. Koncentracja i dekoncentracja administracji publicznej	222
7.3.4. Kierownictwo w administracji publicznej.	223
7.3.5. Nadzór w administracji publicznej.	224
7.3.6. Kontrola w administracji publicznej.	228
7.3.7. Zwierzchnictwo i zespolenie w administracji publicznej	231
7.3.8. Koordynacja w administracji publicznej.	233
7.3.9. Współdziałanie w administracji publicznej.	235
7.4. Relacje zachodzące pomiędzy organami administracji publicznej a podmiotami zewnętrznymi (w szczególności z właścicielem lub użytkownikiem obiektu zabytkowego) w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego	237
7.5. Znamiona krajowego i ponadpaństwowego modelu administracyjnoprawnej ochrony dziedzictwa kulturowego na tle integracji europejskiej.	239
7.6. Wpływ prawodawstwa Unii Europejskiej i Rady Europy na administracyjnoprawną ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem okoliczności konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.	240

Robert Wojtas

Rozdział 8. Realizacja zadań ustawowych z zakresu ochrony dziedzictwa kultury	243
8.1. Realizacja zadań administracji państwowej	243
8.1.1. Organy administracji rządowej w obszarze ochrony dóbr kultury	243

8.1.2. Powierzenie zadań ochrony zabytków innym organom.	260
8.1.3. Właściwość rzeczowa administracji państwowej w zakresie ochrony zabytków.	261
8.1.4. Organy opiniodawczo-doradcze w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	263
8.1.5. Instytucje kultury wspierające ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami	264
8.1.6. Realizacja zadań administracji państwowej na wypadek zdarzeń kryzysowych i wojny	267
8.2. Realizacja zadań administracji samorządowej	270
8.2.1. Zagadnienia wprowadzające.	270
8.2.2. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.	273
8.2.3. Obowiązki i uprawnienia jednostek samorządu terytorialnego	279

Katarzyna Góralczyk, Krzysztof T. Kociołek, Robert Wojtas

Rozdział 9. Obowiązki właścicieli, zarządców, użytkowników oraz posiadaczy zabytków w realizacji zadań ochronnych	295
9.1. Ochrona przeciwpożarowa	295
9.2. Ochrona zbiorów muzeum	306
9.3. Plan ochrony zabytków za wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego	308
9.4. Plan ochrony zabytków: gminny, powiatowy, wojewódzki i krajowy	322

Krzysztof T. Kociołek

Rozdział 10. Ochrona przeciwpożarowa obiektów i zbiorów	329
10.1. Zagrożenia przeciwpożarowe, klęski żywiołowe i inne miejscowe zagrożenia zabytków.	329
10.2. Aspekty oceny zagrożenia pożarowego i analizy ryzyka	332
10.3. Zabezpieczenia obiektów zabytkowych – wymagane i zastosowane	334
10.3.1. Urządzenia przeciwpożarowe	335
10.3.2. Hydranty wewnętrzne i zawory hydrantowe	338
10.3.3. Wyposażenie w gaśnice	340
10.3.4. Drogi pożarowe	342
10.3.5. Zaopatrzenie w wodę do zewnętrznego gaszenia pożaru	343
10.4. Obowiązki właścicieli, zarządców i użytkowników w zakresie ochrony przeciwpożarowej obiektów zabytkowych.	344

10.4.1. Konserwacje urządzeń przeciwpożarowych i gaśnic ..	344
10.4.2. Okresowe przeglądy budynków i obiektów budowlanych	345
10.4.3. Ewakuacja	347
10.5. Zasady postępowania w sytuacji zagrożeń	348
10.6. Wymagane dokumenty w zakresie bezpieczeństwa pożarowego obiektów zabytkowych	350
10.7. Współpraca właścicieli, zarządców i użytkowników z organami odpowiedzialnymi za ochronę przeciwpożarową. Elementy czynności kontrolno-rozpoznawczych realizowanych przez Państwową Straż Pożarną.	352

Bożena Boba-Dyga

Rozdział 11. Konserwacja ratunkowa	363
11.1. Konserwacja – uwagi wprowadzające	363
11.1.1. Podstawowe pojęcia w ochronie zabytków	363
11.1.2. Działania konserwatorskie	365
11.1.3. Pojęcie i klasyfikacja konserwacji.	368
11.1.4. Ramy doktrynalne.	372
11.2. Metody i zabiegi konserwatorskie.	377
11.3. Konserwacja ratunkowa sensu stricto	383
11.3.1. Definicja konserwacji ratunkowej	383
11.3.2. Czynniki nadzwyczajne	384
11.3.3. Charakter działań konserwatorskich w obliczu zagrożeń.	386
11.3.4. Etapy działań konserwatorskich w obliczu zagrożenia	388
11.3.5. Pakowanie	391
11.4. Szczegółowe postępowanie konserwatorskie w sytuacji kryzysowej	393
11.4.1. Podstawowe działania ratunkowe.	393
11.4.2. Postępowanie na wypadek powodzi lub zalania	396
11.4.3. Postępowanie na wypadek pożaru	399

Marek Lemiesz

Załącznik. Nowoczesne techniki nieinwazyjnej prospekcji i dokumentacji dóbr kultury – zestawienie metod	403
--	------------

TOM 2.

Marta Szuniewicz-Stępień

Rozdział 12. Ochrona dóbr kultury w międzynarodowym prawie humanitarnym konfliktów zbrojnych	439
12.1. Ochrona dóbr kultury a rozwój MPHKZ	439
12.2. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego (Haga, 14.05.1954 r.)	446
12.2.1. Ogólne postanowienia Konwencji haskiej z 1954 r.	447
12.2.2. Instytucja ochrony specjalnej	451
12.2.3. Protokół do Konwencji haskiej z 1954 r. i pozostałe akty	455
12.3. Dalszy rozwój prawnomiędzynarodowej ochrony dziedzictwa kultury w konfliktach zbrojnych	456
12.4. Drugi Protokół do Konwencji haskiej z 1954 r. dotyczący ochrony dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego (1999)	458
12.4.1. Ogólne postanowienia	458
12.4.2. Instytucja ochrony wzmocnionej	463
12.4.3. Znaczenie Drugiego Protokołu do Konwencji haskiej z 1954 r.	467
12.5. Ochrona dziedzictwa kultury podczas konfliktów zbrojnych w zwyczajowym MPHKZ	468
12.6. Problem ochrony dóbr kultury podczas niemiędzynarodowego konfliktu zbrojnego	471
12.7. Odpowiedzialność karna za naruszenia zasad ochrony dziedzictwa kultury w konflikcie zbrojnym	474
12.8. Podsumowanie	476

Marta Szuniewicz-Stępień

Rozdział 13. Ochrona dziedzictwa kultury w działaniach operacyjnych wielonarodowych sił zbrojnych – aspekty prawne	479
13.1. Znaczenie ochrony dziedzictwa kultury w operacjach wielonarodowych sił zbrojnych	479
13.2. Reżim prawny działań wielonarodowych sił zbrojnych w zakresie CPP	485
13.2.1. Reżim prawny wielonarodowych operacji wojskowych	485
13.2.2. Zobowiązania prawnomiędzynarodowe w zakresie CPP podczas wielonarodowych operacji wojskowych	486
13.3. Ochrona dziedzictwa kultury a zasady targetingu	489
13.3.1. Zasada rozróżniania jako podstawa targetingu	489

13.3.2. Zasada proporcjonalności w działaniach zbrojnych. . .	492
13.3.3. Środki ostrożności	495
13.3.4. Rules of Engagement a ochrona dziedzictwa kultury .	496
13.4. NATO a ochrona dziedzictwa kultury.	498
13.4.1. Początkowe podejście NATO do CPP.	498
13.4.2. Operacja NATO w Libii – Lessons Learned z CPP	500
13.5.5. Projekt NATO SPS CPP	503
13.4.4. Nowe dokumenty i inicjatywy z zakresu CPP w NATO.	505
13.4.5. Obecne podejście NATO do CPP	511
13.4.6. BI-SC CPP Directive (2019)	521
13.5. Ochrona dziedzictwa kultury na agendzie ONZ	528
13.6. Ochrona dziedzictwa kultury w misjach UE	530
13.7. Podsumowanie	532

Marek Lemiesz

Rozdział 14. Ochrona dóbr kultury w siłach zbrojnych wybranych państw sojuszniczych NATO i stowarzyszonych.	535
14.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego w świetle doktryny NATO	537
14.2. Stany Zjednoczone.	542
14.2.1. Stan legislacyjny na rok 2021.	542
14.2.2. Tradycja ochrony dóbr kultury w armii amerykańskiej	546
14.2.3. Ochrona zasobów naturalno-kulturowych w użytkowaniu Departamentu Obrony.	547
14.2.4. Kwestia CPP podczas operacji w Iraku i Afganistanie .	548
14.2.5. Irak – pierwsze działania prewencyjne	551
14.2.6. Inicjatywy edukacyjne w USA	552
14.2.7. Rola US Civil Affairs	553
14.2.8. In-Theater Heritage Training Project	554
14.2.9. Cultural Heritage Action Group	556
14.2.10. CPP na szczeblu operacyjno-strategicznym	557
14.3. Wielka Brytania	558
14.3.1. Specyfika aktualnych uregulowań prawnych	558
14.3.2. Administrowanie dziedzictwem użytkowanym przez Ministerstwo Obrony	559
14.3.3. Instytucje ochrony dóbr kultury w armii	560
14.3.4. Działania edukacyjne z zakresu CPP.	561
14.3.5. CPP w ramach działań zbrojnych i stabilizacyjnych . .	563
14.4. Niderlandy	565
14.4.1. Prawne podstawy ochrony dziedzictwa kulturowego. .	565
14.4.2. CPP w siłach zbrojnych – system organizacji.	566

14.4.3. CPP w edukacji personelu wojskowego	567
14.4.4. Ochrona dóbr kultury w operacjach zagranicznych. . .	568
14.5. Włochy	569
14.5.1. Uwarunkowania prawne	569
14.5.2. Wybrane aspekty organizacji i szkolenia.	570
14.5.3. CPP w misjach zagranicznych wojska	571
14.5.4. Comando Carabinieri Tutela Patrimonio Culturale . . .	571
14.6. Austria	573
14.6.1. Uwarunkowania prawno-systemowe	573
14.6.2. CPP w siłach zbrojnych i organizacjach cywilno- wojskowych.	573
14.6.3. Ochrona dóbr kultury w dydaktyce wojskowej	575
14.6.4. Działania na terenach post-konfliktowych	576
14.7. Podsumowanie	577

Radosław Tyślewicz

Rozdział 15. Ochrona dziedzictwa kultury w działaniach CIMIC

podczas operacji stabilizacyjnych i pokojowych.	579
15.1. Wprowadzenie do zadań CIMIC	579
15.2. Pojęcie współpracy cywilno-wojskowej CIMIC w wojsku . . .	580
15.3. Doktryna CIMIC	584
15.4. Definicje CIMIC wg NATO, Sił Zbrojnych RP i Unii Europejskiej	593
15.5. Główne zadania CIMIC.	595
15.6. Doświadczenia PKW w zakresie działań CIMIC wspierających ochronę dóbr kultury	603

Jacek Wajchert

Rozdział 16. Zadania Sił Zbrojnych i służb mundurowych w zakresie ochrony dóbr kultury

ochrony dóbr kultury	609
16.1. Decyzja nr 72/MON (2014)	611
16.2. Wytyczne Dowódcy Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych (2014)	614
16.3. Rozkaz Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych nr 26 (2015).	617
16.4. Wytyczne Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych (2015)	620
16.5. Inne służby mundurowe	627
16.5.1. Policja	627
16.5.2. Krajowa Administracja Skarbowa.	628
16.5.3. Straż Graniczna	631

Krzysztof Sałaciński

Rozdział 17. Realizacja zadań ochrony dóbr kultury w warunkach wojennych przez Rzeczpospolitą Polską podczas operacji w Iraku . .	633
17.1. Zarys sytuacji	633
17.1.1. Zagrożenia dla dziedzictwa kultury w Iraku	634
17.1.2. Inicjatywy Ministerstwa Kultury RP	635
17.1.3. Działania podejmowane na rzecz ochrony dziedzictwa kultury Iraku	635
17.2. Katalog działań ochronnych	636
17.2.1. Polski program ochrony dziedzictwa kultury Iraku . .	638
17.2.2. Rola Biura Spraw Obronnych Ministerstwa Kultury w realizacji zadań ochrony dziedzictwa kultury	639
17.3. Koordynacja działań na rzecz ochrony dziedzictwa kultury Iraku	643
17.3.1. Współpraca polskich ekspertów ds. ochrony dóbr kultury z ekspertami irackimi	644
17.3.2. Współdziałanie z ekspertami ochrony dziedzictwa kultury i innymi instytucjami	645
17.4. Działania podejmowane na forum międzynarodowym	647
17.4.1. Współpraca polsko-iracka w dziedzinie kultury	648
17.4.2. Działania na forum UNESCO	650
17.4.3. Międzynarodowa konferencja z okazji 50. rocznicy Konwencji haskiej z 1954 r.	652
17.4.4. Współpraca społeczna z Irakiem	654
17.4.5. Dokumentacja dziedzictwa kulturowego – zdjęcia lotnicze	654
17.5. Praktyczne aspekty realizacji zadań ochrony dziedzictwa kultury	655
17.5.1. Reagowanie na negatywne opinie środowiska międzynarodowego	657
17.5.2. Prezentacje w Londynie i Paryżu	657
17.6. Podsumowanie	658
Kalendarium	660

Marek Lemiesz

Rozdział 18. Ochrona dziedzictwa kultury podczas misji wojskowych – polskie doświadczenia z Iraku i Afganistanu	669
18.1. Wprowadzenie	669
18.2. Irak	672
18.2.1. Utworzenie zespołu specjalistów ds. ochrony dóbr kultury	672

18.2.2. Specyfika irackiego teatru działań	677
18.2.3. Prace inwentaryzacyjne i prospekcja powietrzna	682
18.2.4. Realizacja projektów	685
18.2.5. Prewencja prób nielegalnego wywozu dóbr kultury ..	689
18.2.6. Edukacja i działania popularyzacyjne	692
18.2.7. Casus Babilonu	693
18.3. Afganistan	699
18.3.1. Specjaliści ds. ochrony dziedzictwa kulturowego przy PKW Afganistan.	699
18.3.2. Dziedzictwo kulturowe – charakterystyka	703
18.3.3. Rekonesans archeologiczno-konserwatorski i inwentaryzacja dóbr kultury	706
18.3.4. Projekty pomocowe	709
18.3.5. Zapobieganie nielegalnemu obrotowi zabytkami oraz działania edukacyjne	711
18.4. Wnioski.	713
Wykaz rysunków i tabel	719
Bibliografia	721
I. AKTY PRAWNE.	721
1. Akty prawa międzynarodowego	721
2. Akty prawa krajowego	725
II. INNE DOKUMENTY.	733
1. Dokumenty typu soft law	733
2. Wyroki sądowe.	735
3. Dokumenty wojskowe.	736
4. Pozostałe materiały	738
III. LITERATURA.	743
IV. MATERIAŁY INTERNETOWE.	777
O autorach	795